

Šī informācija ir sagatavota ar Eiropas Savienības finansiālu atbalstu. Par šīs informācijas saturu pilnībā atbild biedrība „Latvijas Cilvēktiesību centrs”, un tas nevar tikt uzskatīts par Eiropas Savienības viedokli.

PROJEKTU LĪDZFINANSĒ EIROPAS SAVIENĪBA

Latvijas Cilvēktiesību centrs (LCC)
EBF Projekts „Juridiskās palīdzības nodrošināšana
patvēruma meklētājiem Latvijā”¹
(Projekts Nr. AK/LCC/EBF/2011/3)
(01.07.2012. – 30.04.2013.)

Projekta rezultātu apkopojums
2013.gada 29.aprīlis

Projekta mērķi

Projekta vispārējais mērķis ir veicināt patvēruma procedūru kvalitātes paaugstināšanos atbilstoši LR Patvēruma likumam, ES un starptautisko tiesību normām. Projekts paredz LCC juridiskās palīdzības sniegšanas patvēruma meklētājiem turpināšanu un juridiskās palīdzības kvalitātes padziļināšanu, jo īpaši, pieteikumu tiesai sagatavošanā.

Projektā tika iepļānota juridiskās palīdzības (t.sk. intervijas ar patvēruma meklētājiem, konsultācijas uz vietas, vizītes uz patvēruma meklētāju aizturēšanas un izmitināšanas vietām, pārstāvība tiesā, pieteikumu sagatavošana tiesai, citu iesniegumu un lūgumu vēstule sagatavošana, pārstāvniecība patvēruma intervijās) sniegšana aptuveni 40 līdz 50 patvēruma meklētājiem.

Projekta ietvaros juridiskā palīdzība tika sniegta patvēruma meklētājiem, kuriem ir augsts risks saskarties ar vajāšanu pēc Patvēruma likumā noteiktajiem kritērijiem vai smagiem cilvēktiesību pārkāpumiem savā izcelsmes valstī² un mazaizsargātajām grupām (nepilngadīgie, nepilngadīgie bez pavadības, invalīdi, veci cilvēki, grūtnieces, vientuļi vecāki ar mazgadīgiem bērniem un personas, kas pārcietušas spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida nopietnu psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību).

¹ Projektu atbalsta Eiropas Bēgļu fonds (vadošā iestāde – LR Iekšlietu ministrija). Sk. iepriekšējo līdzīgu LCC projektu rezultātus patvēruma jomā: <http://cilvektiesibas.org.lv/lv/asylum-seekers/>

² Risks ir novērtēts ar patvēruma meklētāju interviju palīdzību, kā arī pamatojoties uz klientu rīcībā esošo informāciju, izcelsmes valsts informāciju, ANO Komisariāta bēgļu jautājumos (turpmāk tekstā – UNHCR) vadlīnijām.

LCC klientu apraksts

Laikā no 2012.gada jūlija līdz aprīlim LCC pēc palīdzības griezās 72 patvēruma meklētāji, ieskaitot ģimenes locekļus. Atbilstoši projektā izvirzītajiem kritērijiem, juridiskā palīdzība tika sniegta 30 patvēruma meklētājiem.

No minētajiem 30 klientiem 18 bija vīrieši, astoņi – sievietes, bet četri – nepilngadīgie. Lielākā daļa klientu bija no Āzijas reģiona, no Āfrikas valstīm, bet daži klienti bija no Austrumeiropas reģiona.

Klientu vidū bija vairāki mazaizsargāto grupu pārstāvji: personas ar īpašām vajadzībām (nopietnām veselības problēmām), trīs ģimenes ar mazgadīgiem bērniem, sievietes ar nopietnām psiholoģiskām problēmām, vientuļa sieviete ar bērnu.

Pēc palīdzības LCC 12 klienti griezās no Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centra (turpmāk tekstā – AĀIC „Daugavpils”, bet pārējie – no Patvēruma meklētāju izmitināšanas centra (turpmāk tekstā – PMIC) „Mucenieki”.

Juridiskās palīdzības veidi

Nr.	Juridiskās palīdzības pakalpojumu veids	Klientu skaits	Pakalpojumu skaits
1.	Intervijas ar patvēruma meklētājiem	30	26
2.	Mutiskas un rakstiskas konsultācijas uz vietas / pa telefonu	26	129
3.	Vīzītes uz AĀIC „Daugavpils”, ieskaitot konsultācijas	4	2
4.	Pārstāvība Administratīvajā rajona tiesā	16	18
5.	Apelācijas un pieteikumu sagatavošana tiesām*	18	12
6.	Citu iesniegumu un lūguma vēstuļu sagatavošana**	11	9

* Daugavpils tiesa, Latgales apgabaltiesa, Administratīvā rajona tiesa

** PMLP, Valsts robežsardze, Daugavpils tiesa, Administratīvā rajona tiesa, Augstā komisāra bēgļu lietās birojs (UNHCR)

Juridiskās palīdzības rezultāti

Projekts veicināja to, ka septiņiem LCC klientiem tika piešķirts bēgļa statuss, bet astoņiem klientiem – alternatīvais statuss. Juridiskā palīdzība tiek sniegta juridisko konsultāciju veidā, sagatavojot dokumentus Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP) Patvēruma lietu nodaļai (PLN), Valsts robežsardzei (VR), tiesām un ANO Augstā komisāra bēgļu lietās birojam (UNHCR), kā arī pārsūdzot PMLP lēmumus Administratīvajā rajona tiesā. No 18 klientiem, kam sniegta juridiskā palīdzība pieteikumu sagatavošanā Administratīvajai rajona tiesai un pārstāvībā tiesas sēdēs, divi ir ieguvuši alternatīvo statusu, bet pieci – bēgļa statusu. Divi patvēruma meklētāji vēl gaida PLN lēmumu, bet vēl divas personas gaida Administratīvās rajona tiesas spriedumu.

Divu klientu lietās PMLP pieņēma lēmumu par iesnieguma par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu izskatīšanas termiņa pagarināšanu. Vienā gadījumā tika sagatavota sūdzība LR Iekšlietu ministrijai par PMLP lēmumu, ar kuru nolemts pagarināt patvēruma iesnieguma izskatīšanas termiņu. LR Iekšlietu ministrija minēto lēmumu atcēla, atzīstot to par nepamatotu.

Klienti, kas vērsās LCC no AĀIC „Daugavpils”, lūdza palīdzību saistībā ar aizturēšanas lietu un arī patvēruma lietu pēc būtības. Aizturētajiem klientiem tika sniegta juridiskā palīdzība aizturēšanas lietās, t.sk., pārstāvība aizturēšanas lietās (rakstveida procesā Latgales apgabaltiesā un sniedzot rakstveida viedokli Daugavpils tiesā).

Aktuālie patvēruma procedūru jautājumi

Informācijas pieejamība par patvēruma procedūru, valodas jautājumi

Klienti pēc informācijas LCC griežas visās patvēruma procedūras stadijās. LCC joprojām turpina novērot, ka patvēruma meklētāji ir nepietiekami informēti par patvēruma procedūras norisi Latvijā, par informācijas iegūšanas iespējām, tiesībām un pienākumiem.

Vairākas personas ir uzsvērušas faktu, ka robežšķērsošanas vietās nav pieejama informācija par patvēruma procedūru, t.sk. nav pieejami tulki, nav informācijas par juridisko palīdzību, nav pieejami ne bukleti, ne citi informatīvi materiāli. Klienti ir atzinuši, ka uz robežas attiecīgie darbinieki nesniedz nepieciešamo informāciju par notiekošo, tulku un juridiskās palīdzības pieejamību, un bieži vien darbības tiek koncentrētas uz kriminālprocesu uzsākšanu un personas aizturēšanu saistībā ar ieceļošanu bez dokumentiem vai izmantojot viltotus dokumentus.

Vairāki klienti ir norādījuši, ka robežšķērsošanas vietā viņiem tika likts parakstīt dokumentus, nepieaicinot atbilstošas valodas tulku un neiztulkojot attiecīgā dokumenta saturu. Vairākas personas ir norādījušas, ka, kaut gan viņiem tika īsumā minēts, ko nozīmē dokuments, t.sk. Valsts robežsardzes amatpersonas lēmums par aizturēšanu, netika izskaidrota lēmuma pārsūdzēšanas kārtība. Dažu klientu lietās LCC konstatēja, ka personām nav izsniegta aizturēšanas lēmuma kopija.

Tulkojuma nodrošināšana un patvēruma interviju kvalitāte

Salīdzinot ar praksi, kura tika konstatēta 2011.-2012.gada pirmajā pusē, ir uzlabojusies patvēruma interviju kvalitāte, kas veiktas Daugavpilī. Par to liecina fakts, ka lietas vešanas laikā nav nepieciešams lūgt papildus atkārtotas intervijas, kā tas bija daudzkārt vērojams iepriekšējā projekta īstenošanas laikā.³ LCC ieskatā to veicinājis arī tas apstāklis, ka Daugavpilī aizturēto patvēruma meklētāju lietās PMLP pēc VR veiktās intervijas materiāla saņemšanas regulāri gatavo papildjautājumu sarakstu, kas nav ticis noskaidrots intervijas laikā un kā konstatēts no dažām klientu lietām.

Neskatoties uz to, ka no tiesību īstenošanas viedokļa, ikvienai personai ir nepieciešams personīgi iepazīties ar PMLP lēmumu sev saprotamā valodā, joprojām ir spēkā normatīvais regulējums, kas

³ Sk. projekta kopsavilkumu:

http://cilvektiesibas.org.lv/site/attachments/17/07/2012/Informacijas_apkopojums_ped2.pdf

neparedz PLN lēmumu tulkošanu, ja persona saņem bezmaksas juridisko palīdzību vai personu pārstāv pilnvarots pārstāvis.⁴ Līdz ar to daži klienti nesaņēma PMLP lēmuma tulkojumu.

Projekta īstenošanas laikā parādījās informācija, ka krievu valodā komunicējošiem aizturētajiem patvēruma meklētājiem, kuri visā patvēruma procedūras laikā atrodas AĀIC „Daugavpilī”, PMLP lēmums par atteikumu piešķirt bēgļa vai alternatīvo statusu tiek izsniegts latviešu valodā bez tulkojuma. Kaut arī Patvēruma likuma 18.pants nosaka, ka, ja patvēruma meklētājs ir aizturēts, pamatojoties uz kādu no šā likuma 9.panta pirmās daļas nosacījumiem, viņu ar lēmumu iepazīstina Valsts robežsardze, tomēr minētā likuma 10.panta 5. daļā ir nostiprinātas patvēruma meklētāja tiesības saņemt Pārvaldes priekšnieka pilnvarotas amatpersonas lēmuma un tā pārsūdzēšanas kārtības izskaidrojumu valodā, kura viņam būtu jāsaprot un kurā viņš ir spējīgs sazināties. Atšķirīga kārtība un prakse, kādā aizturētie patvēruma meklētāji tiek iepazīstināti ar lēmumu aizturēšanas veietā, var potenciāli nostādīt viņus nelabvēlīgā situācijā piekļuvē patvēruma procedūrai salīdzinot ar pārējiem patvēruma meklētājiem.

Joprojām klienti izsaka neapmierinātību ar tulkojuma kvalitātes nodrošināšanu interviju laikā, kas neļauj precīzi izskaidrot savas lietas apstākļus un nianšes, kam lēmuma pieņemšanas laikā var būt izšķiroša nozīme.

Piekļuve juridiskajai palīdzībai un efektīvam tiesas procesam

Spēkā esošais normatīvais regulējums nosaka, ka patvēruma meklētājiem valsts nodrošina juridisko palīdzību tikai apelācijas procedūrās patvēruma piešķiršanas procesa ietvaros.⁵ Lielākā daļa klientu ir norādījuši, ka juridiskā palīdzība tiem nepieciešama jau no paša patvēruma procedūras sākuma.

Kaut arī atsevišķi klienti ir izmantojuši privāto advokātu pakalpojumus, kuri sniedza palīdzību aizturēšanas lietās, kā arī pāris gadījumos – JPA pakalpojumus, LCC ir novērojis Latvijā praktizējošo juristu un advokātu intereses, kā arī kompetences trūkumu migrācijas un patvēruma jomā. Tāpat projekta ietvaros aptaujātie patvēruma meklētāji norāda, ka nesaņem pietiekamu informāciju par iespējām saņemt bezmaksas juridisko palīdzību patvēruma un aizturēšanas lietās.

Attāluma un īsā laika perioda dēļ, kurā tiek paziņots par tiesas sēdi, LCC nav bijis iespējams pārstāvēt personu tiesā klātienē, taču dažu aizturēto klientu lietās ir sniegts rakstveida viedoklis un viedoklis saistībā ar izskatāmo lietu. Visi aizturētie patvēruma meklētāji kā galveno problēmu savā lietā norādījuši apstākli, ka viņiem netiek nodrošināta juridiskā palīdzība un pārstāvniecība tiesas sēdē aizturēšanas lietā. Daži patvēruma meklētāji no AĀIC „Daugavpils” ir norādījuši, ka privāto advokātu pakalpojumu izmantošana ir sagādājusi vilšanos nepietiekamas kompetences dēļ.

Aizturēšanas piemērošana un ļaunprātīgas patvēruma procedūras interpretācija

No 30 projekta klientiem īsāku vai garāku laika posmu aizturēti tikuši gandrīz visi klienti (izņemot sievieti un personu ar mazgadīgajiem bērniem), tai skaitā personas, kuras iesniedza patvēruma iesniegumu robežšķērsošanas vietā un kam bija derīgi personas apliecinātie un

⁴ Patvēruma likuma 10.panta 5.punkts

⁵ Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 5.panta otrā daļa

ceļošanas dokumenti. Apmēram puse no klientiem tika aizturēti ilgāk par pirmstiesas aizturēšanas termiņu (septiņām dienām), bet vairāk par diviem mēnešiem aizturēšanā atradās astoņi klienti.

Viens no galvenajiem patvēruma meklētāju aizturēšanas pamatiem bija pieņēmums par patvēruma procedūras ļaunprātīgu izmantošanu. Ir secināms, ka praksē termins „ļaunprātība” netiek konsekventi interpretēts no atbildīgo VR amatpersonu un tiesnešu puses.

Pēdējos gados dažādu tiesu nolēmumos vairākkārtīgi ticis uzsvērts, ka personas nodoms lūgt patvērumu kādā citā Eiropas Savienības dalībvalstī nevar tikt automātiski uzskatīts par ļaunprātīgu patvēruma procedūras izmantošanu. Tomēr ir vērojama tendence, ka VR konsekventi turpina interpretēt minēto apstākli, kā arī dokumentu viltošanu, kā ļaunprātību, neņemot vērā Ženēvas Konvencijas par bēgļa statusu 31.panta noteikumus.⁶

VR un tiesneši ļaunprātību bieži vien interpretē arī kā lēmuma par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu nesagaidīšanu un PMIC „Mucenieki” atstāšanu bez brīdinājuma un izceļošanu no Latvijas Republikas pirms patvēruma procedūras beigām. LCC atgādina, ka praksē ir bijuši vairāki gadījumi, kad bēgļa vai alternatīvais statuss tika piešķirts arī patvēruma meklētājiem, kas dažādu iemeslu dēļ (piemēram, vēlēšanās ātrāk satikt savus ģimenes locekļus u.tml.) izceļoja no Latvijas Republikas pirms patvēruma procedūras beigām, un pēc tam Dublinas procedūras ietvaros tika atgriezti atpakaļ. Līdz ar to fakts, ka persona pārkāpj pārvietošanās ierobežojumus un pirms patvēruma procedūras beigām izbrauc no Latvijas nav pietiekošs iemesls uzskatīt, ka patvēruma pieteikums bijis nepamatots vai iesniegts ļaunprātīgos nolūkos.

⁶ 28.07.1951. "Konvencija par bēgļa statusu" ("LV", 171/174 (886/889), 04.07.1997.); spēkā ar 29.10.1997.

<http://www.likumi.lv/doc.php?id=210690>

31.pants "Bēgļi, kas nelegāli atrodas patvēruma zemē"

1. Dalībvalsts nesoda bēgļus sakarā ar viņu nelegālo ierašanos vai atrašanos tajā, ja viņi ieradušies tieši no teritorijas, kurā bēgļu dzīvība vai brīvība bija apdraudēta atbilstoši 1.panta izpratnei, un bez kavēšanās pieteikušies valsts varas iestādēs, uzrādot pamatotus iemeslus tam, kādēļ viņi ieradušies vai atrodas šajā valstī nelegāli.

2. Dalībvalstis neierobežo bēgļu pārvietošanos vairāk, nekā tas ir nepieciešams, un šie ierobežojumi var tikt piemēroti tikai tik ilgi, kamēr tiek noteikts viņu statuss šajā valstī vai kamēr viņi netiek uzņemti citā valstī. Dalībvalstīm jādod bēgļim pietiekami ilgs laiks un visas iespējas, lai viņš varētu nokārtot formalitātes uzņemšanai citā valstī.